

L'IEC a Guardamar i al Carxe

La Secció Filològica d'aquesta institució es va reunir a diversos indrets d'Alacant i Múrcia per a conèixer la seua realitat.

Presentació del Projecte Moncada

Benavarrí acollí els actes d'inauguració de la 10a edició dels programes d'animació a les escoles.

Unes festes llüdes

El bon temps i la qualitat dels actes van omplir els carrers de Fraga durant els dies del Pilar.

DE FRANJA

Revista de les Comarques Catalanoparlants d'Aragó

2,30 €

Any 10 • núm. 90 • La Franja, novembre de 2009

Recorrent els camins de Desideri

SIGRID SCHMIDT VON DER TWER

Excursió pels masos de Pena-roja durant la 19a Trobada Cultural del Matarranya

EDITA:

Iniciativa Cultural de Franja

C/ Pla. 4, 44610 Calaceit, Tel. 978 85 15 21
 Associació Cultural del Matarranya
 Consells Locals de la Franja
 Institut d'Estudis del Baix Cinca-IEA
 Centre d'Estudis Ribagorçans (CeRib)

DIRECTOR:

Mário Sasot
 msasote@yahoo.es

GESTIÓ I ADMINISTRACIÓ:

Cèlia Badet

CAP DE REDACCIÓ I

MAQUETACIÓ GRÀFICA:

Isabel Calaf • T. 661 470 457
 tempsdefranja@telefonica.net

CONSELL DE REDACCIÓ:

Antoni Bengochea, José Miguel
 Gràcia, Artur Quintana, Lluís
 Rajadell i Carles Sancho
 (el Matarranya).

Susanna Barquín, Marta Canales,
 Jaume Casas, Pep Labat i Carme
 Tarragó (el Baix Cinca).

Carles Barrull, Glòria Francino i
 Josefina Motis (la Llitera i la
 Ribagorça).

Carme Messeguer (PPCC).

FOTOGRAFIA:

Pep Labat, Sidrid Schmidt Von der
 Twer i Ricard Solana

OPINIÓ:

Susanna Barquín, Esteve Betrià,
 Tomàs Bosque, Josep A. Carrégal,
 Miquel Estaña, Quim Gibert, Merxe
 Llop, Marc Martí, Juli Micolau,
 Joaquim Montelús, Francesc Ricart,
 Carles Sancho, Ramon Sistac,
 Natxo Sorolla, Carles Terès i
 Joaquim Torrent.

SUBSCRIPCIONS I PUBLICITAT:

978 85 15 21

IMPRESSIÓ I PRODUCCIÓ:

Gràfiques del Matarranya, SL
 grafiques@matarranya.com

DIPÒSIT LEGAL: TE-88/2000

ISSN: 1695-7709

EN VENDA A:

Albelda

Estanc Conchita

Calaceit

Paperceria Abàs

El Torricó

Llibreria Pilarín

Fraga

Llibreria Badia i Llibreria Cabrera

Girona

Llibreria Les Voltes

Lleida

Llibreria de la Generalitat

Mequinensa

Paperceria González

Reus

Llibreria Gaudí

Saldí

Llibreria Panadés i Llibreria Sorolla

Saragossa

Papeleria Germinal. C/ Sepulcro, 21

Tamarit

Estanc Patrito

Tortosa

Llibreria El Temple

Vall-de-roures

Llibreria Serret

Un bitllet a Europa

Aquest mes d'octubre s'han celebrat, entre altres efemèrides, els cinc anys de vida de l'Euroregió Pirineus Mediterrània, un espai que es va crear amb l'objectiu de treballar per un desenvolupament sostenible i respectuós amb el medi ambient. Dels cinc signataris originals, només en queden quatre, ja que l'Aragó es va donar de baixa el 2006, arran de l'enfrontament amb Catalunya per l'afer de les obres d'art sacres, i per acord de tots els partits en representació a les Corts.

Ara que arriba l'hora de la veritat, el treball per la creació d'una infraestructura que ha de permetre connectar Espanya i Europa per ferrocarril d'alta velocitat, les distàncies entre l'Aragó i l'Euroregió pareixen encara més amples, més que l'ample europeu, comparat amb la via estreta que mos ha deixat aïllats durant tants decennis.

La raó es troba en un altre conflicte, aquesta vegada sobre quin dels dos corredors ha de posar la primera pedra d'una realitat que hauria de significar progrés per a tothom.

D'una banda, el corredor Mediterrani, que podria connectar el sud i el nord d'Europa amb aprofitament dels ports de València i Barcelona. D'una altra banda, l'alternativa que faria travessar el tren des d'Algesires fins a Perpinyà, passant per Madrid i Saragossa.

Vist així, com una tria entre dues alternatives, és ben lògic que Saragossa tregue les uncles, i s'acabe parlant de perforar els Pirineus, tot per salvar que el traçat cap al nord no deixi Saragossa fora del mapa europeu.

Vist en conjunt, el corredor Mediterrani és més sostenible que fer passar els trens a més de mil metres d'alçada. Vist amb la mirada generosa de qui no té prejudicis, Saragossa no queda fora, sinó

que es pot incloure en un projecte que connecte els ports de Barcelona i de Lisboa amb Amèrica a través de la línia ferroviària que passe per Saragossa i Madrid.

Vist des de la Franja, la cooperació entre les dues grans ciutats que mos poden connectar amb Europa i amb l'Atlàntic, el més desitjable seria la cooperació pel progrés econòmic. I això significa apostar per unes infraestructures que permeten el tràfic de mercaderies cap a l'exterior, com més millor, i deixar de banda baralles infantils sobre qui ajunta a qui.

El nostre futur econòmic passa per incrementar les exportacions. Això hauria de permetre contribuir a l'equilibri de la balança comercial. En altres paraules, si a casa no entren diners de fora, si el que fem és passar-nos els diners d'una mà a l'altra mentre no els gastem, haurem de tancar la barraca, la de tots.

El corredor Mediterrani és rendible abans de posar-lo en marxa, només cal comprovar les dades dels passatgers que utilitzen les xarxes Euromed, i els camions que circulen amunt i avall de l'AP7. I Saragossa hauria d'entrar a formar part de la nova xarxa de distribució, aprofitant una situació privilegiada entre el Mediterrani i l'Atlàntic. Tots podem tenir el nostre bitllet a Europa, amb una mica més d'ambició de país.

L'Euroregió Pirineus Mediterrània va nàixer justament per generar la col·laboració entre els governs i la societat d'unes comunitats i departaments que poden arribar a ser, de veritat, la porta a Europa i el trànsit cap al Golf Pèrsic i Àsia des del sud.

Potser ha arribat l'hora de pensar què volem ser de grans i treballar per aconseguir-ho.

s u m a r i

2

Editorial

3

Salutació del director
Cartes dels lectors

4

El Matarranya

7

El Baix Cinca

10

Entrevista

Javier Giralt, professor de Llengua i Literatura catalanes de la Universitat de Saragossa

12

La Llitera i la Ribagorça

15

Debat

16

Aragó

17

Gent de Franja

18

Països Catalans

19

Opinió:

A la ciutat dels gratacels també hi van els matarranyencs

salutació del director

Mai oblidaré aquell riure. Aquell riure els va delatar. Era el ple on es debatia el pas a tràmit de la Llei «de promoción y protección de las lenguas...». El diputat de CHA, Chesús Bernal, desmuntant els arguments dels que s'hi oposaven, mostrà la seua estranyesa de què aqueixos no plantejaren també la protecció

«del ejeano, el taustino, el guadalaviarense...». I aquí no es van poder aguantar i a alguns diputats del 'no' els va entrar ganes de riure i unes ganes de broma incontrolables.

Això és el que volen, que la nostra llengua siga una llengua de riure, i no de cap altra manera. Per a llengua seriosa i com cal, ja tenim l'altra, la «fetén», la «guai». Poca broma amb aquesta.

Alguna cosa pareguda els passa als «seriosos homes blancs» quan veuen a tribus africanes amb els seus hàbits ancestrals, les seues pintures de dansa i els llavis foradats. Per a ells, gent inferior i endarrerida en el pas de la història, ja els està bé, però es desmaiarien o els entraria un riure fluix de només de pensar que així pogués anar vestit un home blanc.

Uns vestits-llengües són només per a fer l'indi. D'altres són només per als vaquers. O tots indis o tots vaquers? Impossible. Ells no parlen amb «modalitats». Ells parlen llengües i si per davall del «taparrabos» alguna volta se'ls veu la punta de la modalitat, se l'amaguen. Jau.

Mário Sasot

cartes dels lectors

Un fet incontrovertible

No entenc per què lluiten contra uns fets que són incontrovertibles. La llengua que es parla a la Franja de Ponent és el CATALÀ. Només des de la ignorància es poden defensar posicions tan absurdes com les seves. O és que vostès negaran que, per exemple, la llengua que es parla a Saragossa ciutat és el castellà?

Espero que Iniciativa Cultural de la Franja, que edita aquesta revista, tinga èxit en la seva intenció d'impulsar una llei igualitària per al català de la Franja de Ponent.

Miquel Àngel Estévez Torrent

Vells records

Amb la crònica de l'Esteve Betrià em vénen a la memòria vells records i dolgut m'assabento de la mort d'en Martí García-Ripoll. La darre- ra vegada que vaig parlar amb ell va ser notificant-li l'aparició de *Temps de Franja*, a la que es va subscriure.

En Betrià també esmenta –a part d'en Sistac i Torrent, que no en sap res d'altres membres d'aquell grup del Centre Lleidatà. Jo el que en conec és el següent: en Josep Perera conegut a Castellonroi com a «Martinet» –el nom de casa seua–, ja no pot calcigar el territori com havia fet sempre (s'atansa a la vuitantena). Va publicar dos llibres. Viu a Terrassa.

En Josep-Manel Pons, jubilat, viu a Lleida. Tot i que passa part de l'any a Benavarrí, a «cas» de Ferrillo, la seua casa pairal.

Els altres dos mantenen un litigi –particular–,

al costat el qual el litigi de l'art sacre queda com a «pecata minuta».

Unke Hiera
Ribagorça

Llei de Llengües?

Als diccionaris podem trobar la paraula «llengüotes» amb la definició següent: Acte de treure la llengua davant d'altres per fer-lis befa o escarni.

Jo crec que per desgràcia, la «Llei de Llengües» acabarà convertint-e per als aragonesos del nord i de l'est en la «Llei de llengüetes». Que és el que ens farà la majoria del nostres representants a les Corts? Que s'omplen la boca amb la paraula democràcia. Però que a l'hora de votar la famosa –i encara no nata llei–, demostraran prou clarament el concepte que tenen de la «democràcia». O d'alguns eslògans; com aquell que apart de «llibertat» reclama «IGUALTAT I FRATERNITAT». O un altre que diu: Tots els homes neixen «LLIURES I IGUALS», i a continuació no diu pas –tret d'alguns aragonesos...

Medardet
Benavarrí

DE FRANJA
Revista de les llengües catalanes parlants d'Aragó
SUBSCRIU-T'HI
978 85 15 21
tempsdefranja@telefonica.net

Una fita sense fita

I Trobada Cultural y Artística de la Terra Baixa, SinMUGA

■ José Miguel Gràcia

L'ESMOLET

Mala gana

Al final hi ha certs temes que et fan venir mala gana. El que passa amb la llei de Llengües i el PAR és de jutjat de guàrdia, però ja no sé què més es pot dir. Si tant se'ls en dona fer el ridícul amb aquesta obsessió per negar la denominació filològica de la nostra llengua, és el seu problema. Per sort encara hi ha qui s'ho pren amb humor i fa de la infàmia motiu per riure una estona. Parlo, per exemple, de la paròdia que el programa satíric «Oregón» va fer del film de terror «Los Otros». No vull desvetllar l'enjòlit de la pel·lícula original; només diré que aquí els fantasmes viuen en un ombrívol casalici de Fraga, amagant-se de l'entorn catalanoparlant i aferrats a una estampeta de sant José Àngel Biel, apòstol del «chapuriu». Va ser edificat veure-ho a la televisió pública aragonesa —la mateixa que, quan visita un poble de la Franja, sol obviar l'idioma que s'hi parla. Les alegries, doncs, són poques i per això cal aprofitar-les. Passar un dia magnífic a Pena-roja amb la Trobada Cultural (i ja en són 19!). O jeure sota una alzina amb la bossa plena de polioli, te de roca i herba amarga. O compartir taula i conversa amb els amics, mentre al defora cau la tarda, i la nit, i apareixen els fills adolescents demanant que els portem a les festes d'aquell poble. Gaudim d'eixes coses, doncs, i no deixem que l'amargor dels demagogs ens enteli el senderi.

Carles Terès

Presentació del llibre *La Dama del Matarranya*

Amb la professional actuació del grup de teatre «El Candil» d'Alcorisa es van tancar els actes de la I Trobada Cultural i Artística de la Terra Baixa, SinMUGA, nom, com veureu, molt adequat per les diferents associacions, persones i territoris, presents a la Trobada. L'objectiu fixat era d'ultrapassar els límits de les noves comarques administratives en considerar la cultura i les llengües com a patrimoni de tots. Crec que es va aconseguir. L'expressió SinMUGA es pot traduir com SenseFI-TA, i una mica més lliurement com a SenseFRONTERA. No faré esment especial a tots els actes, tenint en compte el munt d'ells que es van realitzar, només cal resseguir el farcit programa publicat.

Sense el Victor Guiu, Daniel Millera, el Conseller de Cultura, Fernando Zorrilla, de la Comarca del Baix Aragó, l'Alcalde i les dones de Vall-d'algorfa —a la Codonyera sempre

hem anomenat així a Valdealgorfa—, no hagués estat possible aquesta Trobada. En paraules dels organitzadors només ha estat una abraçada cultural a les comarques del Baix Aragó-Casp, d'Andorra-Sierra de Arcos, del Bajo Martín, del Matarranya i del Maesatrat, des del Baix Aragó. Una abraçada cultural, amigable i eficient, afegeixo jo.

Hem manifestat les associacions i centres d'estudis el desig de coordinar-nos, ens hem conegut millor, hem fet amics i cultura, i ens ho hem passat d'allò més bé.

Tret del Director General de Cultura, Ramón Miranda, que inaugurarà els actes y restà tota la jornada, de càrrecs polítics de les comarques, cap ni un. Ni els presidents, ni consellers de cultura, s'entén, a part del Conseller de Cultura del Baix Aragó. Si va ser-hi algú, passà desapercbut. Certa persona em va dir: per assistir a aquests tipus d'actes es necessari creu-

re en la cultura.

A la llista de noms de persones relacionades amb la cultura tant com intervenents o assistents, Javier Aguirre, Alberto Bayod, Ramon Mur, Julian Casanova, Miguel Ibañez, Antón Castro, Artur Quintana, José Antonio Benavente, Ignacio Micolau, José Ramón Molins, un grup de poetes —José Manuel Soriano, José Miguel Gràcia, Eduardo Trelles, Victor Guiu, José A. Belmonte, Sergio Grao i Juli Micolau— i molts més activistes culturals, vull fer esment de Joaquín Carbonell, el qual ens sorprengué amb unes quantes cançons, fora de programa, a l'impol-lut claustre del convent, entre sol i ombra i amb un devesall de simpatia i harmonia musical.

No em deixaré al tinter la presència de l'Associació Cultural del Matarranya a la Fira amb un estand de llibres i mostres de les seues exposicions. Vàrem participar a la taula redona dels centres culturals; Artur Quintana va presentar el poemari de Juli Micolau, *D'un sol esclap*, premi Guillem Nicolau 2008 i en Juli va llegir alguns poemes. El diumenge 11, jo mateix vaig tenir el gust de llegir també alguns poemes meus en català de la Codonyera i de una mica més enllà al parc de «el Convento», juntament amb els companys castellans, Soriano i Trelles La nostra llengua, el català, el nostre català, va reeixir com patrimoni comú de tots.

Esplèndids els ritmes del grup de percussió Toporçao ressonant pels estrets carrers de la vila i a la Plaça.

Tothom va manifestar el desig de continuació de SinMUGA. Així siga.

La Freixneda museu viu

La Fresneda museo vivo és un llibre que ha editat l'Ajuntament d'aquesta vila i escrit l'escriptor caspolfí Miguel Caballú. L'obra recull, en la seua part central una important mostra de fotografies, algunes de ben antigues d'un valor etnològic destacable. La resta del llibre ens presenta la població i els monuments i aspectes més destacats de la vila. El turisme, la immigració romanesa, l'economia, la toponímia, la llengua, l'olivar, la gastronomia... I també es fa referència a persones destacades de la població. Però res hi trobareu sobre el poeta i escriptor Juli Nicolau Burgués. Caldria i seria tot un detall fer-li un afegitó al llibre per posar remei a tal desconsideració. Quins són els seus mèrits per aparèixer a les seues pàgines? Molts. Haver publicat tres poemaris i tots guardonats: *Manoll*, Premi Guillem Nicolau 1997 del Govern d'Aragó, *Esfera*, *Traspunt en la serena*, Premi Pedro Saputo de les Lletres Aragoneses en llengua catalana 2002 i *D'un sol esclap*, Premi Guillem Nicolau 2008. Cada llibre que publica té la il·lusió de presentar-lo a la seua vila, omplint sempre la sala de plens de l'Ajuntament. Va estudiar a l'escola de la població i hi va viure fins fa pocs anys treballant de pastor. Cal alguna cosa més per a ser inclòs en la recent publicació municipal? Realment una llàstima aquest oblit, pensem que involuntari.

Carles Sancho

Una Trobada inoblidable a Pena-roja

■ Lluís Roig

No es pot qualificar més que d'exitosa la 19ª Trobada Cultural al Matarranya, que tingué lloc el 10 d'octubre a Pena-Roja, organitzada per ASCUMA. Tots els actes comptarem amb una assistència massiva de públic i amb l'inestimable col·laboració de l'Ajuntament, amb l'alcalde Paco Esteve i el Regidor de Cultura al front, dels jòvens de a l'Associació Tastavins, el Departament d'Educació, Cultura i Esports de la DGA i el Projecte d'Animació Cultural «Jesús Moncada».

Amb la benvinguda de l'alcalde van començar els actes de la commemoració del 25è aniversari de la Declaració de Mequinensa. El President d'ASCUMA, José Miguel Gràcia, va agrair l'assistència a tots els presents, en especial als alcaldes signants o representants d'aquells de la Declaració del 1984 invitats a l'acte, a José Bada, exconseller de Cultura, a l'Alcalde i Regidora de Cultura de Mequinensa i sobretot al Viceconseller de Cultura d'Aragó, Juan José Vázquez. El President llegí dempeus el Manifest i encoratjà a tots els polítics d'Aragó a tirar endavant una Llei de Llengües com cal. El senyor Viceconseller parlà, en una gran part de la seua intervenció, en català malgrat ser de parla castellana, i va explicar la feixuga càrrega per portar endavant el projecte de la Llei de Llengües, de l'estat del projecte en aquest moments i de la seua esperança personal en un Aragó veritablement trilingüe. El senyor José Bada va fer esment a la situació política i cultural dels seus principis com a conseller. Desitjà el millor per a la nostra llengua i va dir: «l'anticatalanisme

Actuació de Temps al temps a Pena-roja

d'Aragó és de jutjat de guàrdia. Alguns s'ho haurien de fer mirar». L'acte es va tancar amb un animat col·loqui.

Tot seguit, al Saló Cultural, el grup «Temps al temps» ens oferí un concert, farcit de poemes de Desideri Lombarte, amb bona música. Dues veus, dues guitarres i la persecució bastaren i sobraren per omplir amb dignitat la oïda i d'altres sentits. Mentrestant a l'escenari, sorgia Pena-roja i el seu entorn d'una gran pintura ràpida.

A la tarda, després dels poètics audiovisuals de la Sigrid Schmidt: poemes i prosa poètica, paisatges matarranyencs i sensibilitat, esdevingueren com a un bon proemi per a la recordança-homenatge de Desideri Lombarte, amb tota la família del poeta present. El President d'ASCUMA, José Miguel Gràcia, va lloar breument la figura de Desideri i el qualificà com «el millor poeta d'Aragó en llengua catalana, sense dubte» i llegí uns versos dedicats a Desideri. Carles Sancho va fer una biografia personal i ben documentada del jove, de l'home i del poeta, i parlà de la seua obra poètica. Artur Quin-

tana va anar ensenyant i comentant cadascun dels llibres publicats o les fotocopies dels originals no publicats i dedicà gran part del temps a les publicacions en revistes, a l'obra novel·lística i al teatre.

L'actuació del Duo Recapte (Antoni Bengochea i Mário Sasot) amb les seues noves posades en escena dels poemes de Desideri, van encisar a tot el públic que omplia de gom a gom el Saló Cultural. Un plaer estètic per als sentits de l'oïda i de la vista.

Al dia següent l'11, un grup de 30 persones amants de la natura i dels espais i paisatges de Desideri Lombarte, van realitzar l'excursió organitzada per Natxo Sorolla (Creu del Llop, camí de Vallibona, cingle de Sant Jaume, mas de Molinar, etc). A estones, els versos de Desideri, en boca dels reunits, es fonien amb el paisatge. Una sorpresa els esperava a l'ermiteta de Sant Llambert: coques, begudes i dolços, tot preparat per l'Associació Tastavins.

Les exposicions, «Ataüllar el món des del Molinar» i «Plantes de Pena-roja» preparada pels jòvens, van restar exposades al Saló Cultural. Una trobada inoblidable.

L'ARGADELL **Ars et ingenium**

The New York Times diu que l'entrepà millor del món és el de magre de cuixot (pernil) segons una ressenya apareguda al *Periódico de Catalunya*. També recentment l'Institut del Cava ha fet unes jornades gastronòmiques al Brasil per donar a conèixer l'escumós; brindem per l'entrada per la porta gran dels productes per terres americanes.

Si a la primavera la sang s'altera, a l'estiu tota cuca viu.

Goethe afirmava: «Malgrat el que diu la gent de la imperfecció de la traducció, és i serà sempre un dels oficis més importants i dignes del comerç de la raça humana.»

Voldria parlar, encara que siga d'una manera superficial, sobre la poesia galaicoportuguesa. Segurament de traduccions no n'hi falten. Mentre escoltava jazz, concretament la peça «Água de beber» de A. C. Jobim i amb lletra del poeta i diplomàtic Vinicius de Moraes, iniciadors de la *bossa nova*, m'han fet recordar, per un instant, uns passatges de Fernando Pessoa: «Se recordo quem fui, outrem me vejo/ Quem fui é alguém que amo/ Que quem sou e quem fui sao sonhos diferentes.»

O el 1r vers d'un poema dedicat a uns joves poetes gallecs per part de na Susanna Rafart: «La vida és un estrany miracle...»

Ja fa uns anys vaig coincidir amb un dels poetes gallecs més premiats, traduïts i per això interessants, es tracta de Xulio L. Valcárcel on mos apunta en el poema que navega **Oficiante de claridade**: «Todos os ríos do mundo/ a este mar/ nesta hora me convocan...»

No cal dir que la poesia fa créixer, seductora, en un coneixement que s'absorbeix pels porus de la pell i la nina dels ulls. *Et tout le reste...*

Juli Micolau

Tornen les classes de català a l'IES Matarranya de Vall-de-roures

■ Carles Sancho

Les classes de català han tornat aquest curs a l'IES Matarranya de Vall-de-roures després de les reiterades queixes durant el curs passat de pares i mares, alumnes i ASCUMA per la il·lògica supressió de l'assignatura en l'educació secundària obligatòria. Durant tot el curs passat hi van haver diverses reunions amb les autoritats del Departament d'Educació que es va comprometre a solucionar el problema i des del 28 de setembre al centre es pot cursar la llengua vehicular de la immensa majoria de la població de la comarca. No obstant això, les classes s'han hagut de traslladar a l'horari de tarda, concretament els dilluns, i els alumnes de fora de Vall-de-roures s'hauran de quedar a dinar al menjador de l'escola infantil municipal situada a

Alumnes de l'IES Tamarit

pocs metres de l'institut. En acabar les classes es farà el transport en autobús o en taxi a les diferents viles. Una notícia positiva que pot aconseguir incrementar el nombre d'inscrits que estudien aquesta llengua —actualment només 21— és la possibilitat d'obtenir el certificat oficial de nivell B de català si els alumnes supe-

ren l'assignatura durant els quatre cursos de l'ESO. Aconseguint aquest nivell d'aprenentatge de la nostra llengua els alumnes de la comarca, en acabar el batxillerat, tindran més fàcil poder cursar estudis en els centres d'ensenyament postobligatori i en les universitats catalanes, valencianes i de les Illes.

Octavi Serret, Premi Nacional de Cultura 2009

■ Lluís Roig

L'Auditori Enric Granados de Lleida el passat 3 d'octubre va acollir la gala dels Premis Nacionals de Cultura 2009 atorgats pel Consell Nacional de la Cultura i de les Arts. Entre els guardonats el matarranyenc Octavi Serret que recollí el Premi Nacional de Cultura en la categoria de la

Projecció Social de la Llengua Catalana «per la tasca com a llibreter a Vall-de-roures (Matarranya, Terol), a la Llibreria Serret, des d'on promou a escriptors catalans, fomenta l'edició i difusió de la literatura ebreca i dels autors vinculats a les Terres de l'Ebre i a l'Aragó catalanòfon, vivificant l'estima envers la llengua catalana allà on no és oficial». Compartí el premi amb el bo i millor de la cultura catalana: Pere Portabella en Cine, Jordi Savall en Música, Eudald Carbonell en Pensament i Cultura Científica, Rosa Maria Calaf en Periodisme, Francesc Orella en Teatre o Josep Maria Castellet en Trajectòria Professional i

Artística. L'acte, transmès per les televisions catalanes, fou tancat pel parlament de José Montilla, President de la Generalitat de Catalunya. Una vintena llarga d'escriptors amics i coneguts del llibreter li han dedicat un llibre titulat Octavi Serret: de Vall-de-roures al món, en format digital i en paper, coincidint amb el merescut premi atorgat. Cada autor ha col·laborat amb un text que fa referència a la llibreria Serret. Aquest ja és el segon premi que recull enguany Octavi Serret ja que, el passat febrer, Iniciativa Cultural de la Franja i l'Associació Cultural del Matarranya van atorgar-li el II Premi Franja: Llengua i Territori 2009.

La CNT exigeix a l'Ajuntament de Fraga la retirada d'un monument franquista

■ Carme Tarragó

La Confederació Nacional del Treball (CNT) de Fraga ha demanat a l'Ajuntament de Fraga la retirada del monument franquista que es troba a la plaça de Sant Pere de la mateixa localitat, concretament al Casc Històric. En la petició, el sindicat, apel·la a la necessitat d'eliminar tots aquells símbols que puguen recordar la dictadura franquista, «un dels períodes més tràgics de la història... que va provocar més d'un milió de morts, milers de presoners, execucions i desapareguts per motius polítics, a més de milers d'exiliats».

En aquest mateix sentit, la CNT fragatina exigeix al seu consistori que compleixi amb la denominada Llei de Memòria Històrica, en el que pertoca a

Monument franquista de la plaça de Sant Pere de Fraga

COURTESY IBANIZ

l'article 15 de la llei 52/2007, del 26 de desembre que estableix mesures en relació amb els símbols i monuments commemoratius de la Guerra Civil o de la Dictadura. «amb el convenciment de que els ciutadans tenen dret a que així sigui, a que els símbols públics siguin ocasió de trobada i no d'enfrontament, ofensa o greuge».

Davant d'aquesta petició, l'Ajuntament de Fraga ha assegurat que estudiarà el cas i, que un cop estudiada la llei, es prendrà la solució més adient a la situació. Una solució, que des del sindicat CNT, s'espera que giri entorn a la retirada d'aquest monument que es troba a la plaça Sant Pere de Fraga, ubicat al Casc Històric de la ciutat.

La marxa per la igualtat va passar per Fraga

■ Redacció

Prop d'un centenar de treballadors i treballadores immigrants arribaren la tarda del dissabte 3 d'octubre a la capital del Baix Cinca amb el lema Per la igualtat de drets. *Contra la Reforma de la Llei d'Estrangeria*. El grup va partir a peu des de Barcelona el passat 24 de setembre, amb la idea d'arribar a Madrid el 25 d'octubre.

La Marxa fou rebuda entre aplaudiments, crits de recolzament i abraçades en el mateix límit de les províncies de Lleida i Osca. Per un nodrit grup de fragatins, membres de l'associació El Puente-Lo Pont, i militants del Sindicat CNT d'aquesta localitat, que portaven una pancarta amb el lema *Per la lliure circulació de*

les persones.

Des d'allà, la marxa arribà fins al Barri de Llitera, on els components de la marxa pogueren allotjar-se al Pavelló Poliesportiu. Al dia següent la Marxa s'adreçà al parc de La Pinada on es plantà una olivera per a simbolitzar les arrels que les persones immigrants deixen a la nostra terra. Posteriorment es va llegir un poema de l'autor xilè resident a Saragossa Rolando Mix, que malauradament va morir aquest mateix mes d'octubre, i un manifest. Finalment, el grup continuà el seu camí per l'Avinguda de Madrid on es cridaren consignes com: «*Per la igualtat i la lliure circulació de les persones*» i «*No a la llei d'estrangeria*», fins a la

sortida de Fraga.

La marxa va continuar per la N-II per diferents localitats monegrines com Candanos i Bujaraloz, i arribà a Saragossa la tarda del dijous 8 d'octubre. La comitiva, formada per prop de cinc-centes persones arribà a la capital aragonesa per l'antiga Nacional II, i travessà el pont del riu Gállego, recorregué l'avinguda de Catalunya i el pont de ferro fins arribar al centre històric de la ciutat.

Aquesta iniciativa ha estat promoguda des de diverses organitzacions com Papers i Drets per Tothom o la Federació d'Associacions d'Immigrants del Vallès.

Entre les demandes d'aquests grups que es recullen

al Manifest de la Marxa figuren el tancament dels CIE (*Centres d'internament d'Estrangers*), la regulació de les persones sense papers i l'eliminació de l'obligació de 180 dies cotitzats per a la renovació del permís de residència.

Més lladre que Serrallonga

Una dita ben antiga, més lladre que Serrallonga, es va recuperar a ca meua gràcies a una sèrie que TV3 va emetre fa uns mesos. I no perquè la diguessen a la tele, no perquè arribés des de Barcelona, sinó perquè la sèrie va servir per recuperar la memòria perduda, el record de paraules i frases que s'havien esvaït en el temps i en una llengua deixada de la mà de Deu.

Filòlegs i lingüistes de reconeixement internacional, com el portaveu de cultura del Partit Popular d'Aragó, no han aprofundit en eix vessant de reconquesta que representa compartir un espai de comunicació en la llengua pròpia. Reconquesta, esclar, sobre l'imperi de les rails, de la paraula que mos explica i mos narra i, per tant, mos fa. Són experts perfeccionistes que troben en la diferència la raó de ser de la divisió. Així, tant li fa saber que a Mallorca, com a la Franja, es torquen, que a València, com a la Franja, ixen, o que a la Terra Alta, com a la Franja, mengem mançanes i corder. I tots, com deia Pla, diem bon dia. L'expert perfeccionista s'estima més arremetre contra Barcelona, quina pena, si sabés que Barcelona és una de les ciutats més encisadores del món!

Llàstima que, a partir del gener, quan arriba l'apagada mai prou anunciada ni denunciada, serà més complicat sintonitzar TV3, serà més difícil connectar amb la memòria i amb la llengua perduda; amb els mots que van ser un dia nostres i que, maleïts siguem, mos van prendre. I ara mos volen explicar com parlem!

Susanna Barquín

La XIII Escola d'Estiu de la Franja va abordar l'oralitat a les aules

■ **Jaume Casas**

Assistents a l'Escola d'Estiu de la Franja

Una cinquantena de professors i docents, la majoria de llengua catalana, van participar a la XIII Escola d'Estiu a la Franja, que es va celebrar a Fraga i que va abordar en aquesta ocasió l'educació de l'expressió oral en els xiquets, sota el lema «Parlem de com parlem?». L'Escola, organitzada pel Departament d'Educació del Govern d'Aragó i el Centre de Professors i Recursos de Fraga, amb la col·laboració de l'Ajuntament de Fraga, el Servei d'Ensenyament de Català de la Generalitat de Catalunya i la UNED de Barbastro, va obrir amb la ponència sobre literatura oral i pedagogia de la imaginació poètica que va impartir el prestigiós escriptor i catedràtic d'Antropologia de l'Educació a la Universitat de les Illes Balears, Gabriel Janer.

A la inauguració de l'Escola d'Estiu, la Directora General de Política Educativa del Govern d'Aragó, Carmen

Martínez Urtasun, va destacar la importància del tema que s'abordava «ja que l'expressió oral és, segurament, la competència educativa en què més hem de millorar, per a tenir xiquets que sapiguem parlar, expressar-se i escoltar en condicions». En quant a l'ensenyament del català a l'Aragó, Martínez Urtasun va assenyalar que en aquest curs acabat de començar són 28 els centres educatius i més de 4.000 alumnes aragonesos els que cursen l'assignatura de llengua catalana i «en cinc centres hi ha projectes bilingües en català, el que suposa que uns sis-cents alumnes cursen alguna assignatura en català. I tot això, sense tensions i sense cap problema». Urtasun va anunciar que en aquest curs es desenvoluparà «el currículum de català i això significa que en aquells llocs amb una llengua diferent al castellà, es donarà emparament legal a l'ensenyament de i en català».

Al mateix acte inaugural, el regidor d'educació de l'Ajuntament de Fraga, Jaime Cabós, va demanar a la representant del Govern Aragonès, que intercedira «davant el president Iglesias per a que a Fraga poguem veure els canals de la televisió catalana en digital». Carmen Martínez Urtasun es va comprometre a això, «encara que desconec com està el tema, però estic segura de que es resoldrà perquè des del Govern advoquem per a què se'ls coneix i difundixque el català en aquestes zones on es parla».

A la primera ponència, el professor Gabriel Janer va exposar la importància que té la literatura oral per a l'aprenentatge dels alumnes, «per a millorar la seua expressivitat, però sobretot per a incentivar la seua imaginació, com a exercici de representar imatges que no hi són». Per a Janer, «la literatura oral és un patrimoni cultural, fràgil, que s'ha de preservar i això és una responsabilitat de tots».

Després de la ponència el professor Janer, va tenir lloc un taller de narració oral, a càrrec de Carles Alcoy i Ignasi Potrony, que van aportar claus per aprendre a contar contes i històries als alumnes. A la segona jornada, Francesc Ferran, professor de secundària a Giroña, va oferir una ponència sobre Docència i Comunicació i un taller de expressió oral. També va haver-hi un altre taller sobre treballs d'adequació i elements de manipulació narrativa en xiquets, a càrrec de Mercè Rubí, Sherezade Bardají i Lúcia Clua i una experiència docent sobre les exposicions orals, a càrrec de Carme Gòdia i Reyes Baches. L'Escola d'Estiu a la Franja es va tancar amb la intervenció de la «contadora» Pili Mir.

El Pilar inunda de joia els carrers de Fraga

■ **Jaume Casas**

El bon temps, la qualitat dels actes i la gran participació dels fragatins, va fer que els carrers de Fraga s'ompliren d'alegria i gresca durant les passades Festes del Pilar, que es van celebrar entre el 9 i el 14 d'aquest mes d'octubre. Han estat cinc dies, amb un centenar d'actes per a tots els públics.

Un any més, el recinte de penyes al Sotet ha tornat a ser el centre neuràlgic de la festa. Més de dues-centes casetes es van instal·lar a la zona, batent tots els rècords de participació, amb més de quatre mil persones diàries.

Al Pavelló de Festes de la Penya Fragatina també es van batre els rècords de venda d'abonaments, més de dos mil,

i de socis, més de tres mil. El president de Penya Fragatina, Luis Gómez, es va mostrar satisfet en concloure la festa i va fer un balanç positiu, «sobretot per l'ambient i la gran participació».

En quant al cartell d'actuacions, El Sueño de Morfeo va triuñar en la seua primera visita a Fraga, amb uns quatre mil assistents i els Delinquentes van deixar un bon gust de boca.

L'èxit del recinte, segons l'opinió dels fragatins, va restar ambient a la resta de la ciutat. Per això el regidor de festes, Santiago Escandil, va considerar que «haurà de plantejar-se alguna fórmula per a que la festa no es concentre únicament en el recinte».

Fora del recinte de penyes, els Correfocs i el descens de galeres han estat els actes més seguits, en un any en què la Trobada de Gegants va notar la crisi, amb un descens de colles presents, tot i la presència de grups de Mallorca i de França.

Dels espectacles d'animació, els Ginger van ser els millors amb el seu espectacle «Perlas y Plumas», que va deixar molt satisfetes a les mil persones que es van congreguar a la Plaça d'Espanya. Per altra banda, el grup Hotel Cochambre també va agradar molt amb les seues versions de Sabina i per al públic més adult, va resultar molt gratificant l'actuació del grup Araciel, amb els seus boleros i cançons

Descens de galeres

melòdiques de sempre. La plaça de Bous també va estar plena tots els dies, tant per a les competicions de fútbol-vaca (partits de fútbol sala amb vaquilla pel mig), com l'Air-Vac, i el Gran Prix Penyer.

ESTAMPES RIBERENQUES

La sang tova

■ **Quim Gibert**

A Komodo i a d'altres illes del bell mig d'Indonèsia (Sud-est asiàtic) hi habita el llargardaix més gran de planeta. Alguns d'aquests varans assoleixen els tres metres de longitud i els cent quilos de pes. El dragó de Komodo, nom amb el qual és conegut, és una espècie vulnerable. Sobretot perquè les activitats humanes han reduït considerablement el seu àmbit natural. Es calcula que només en queden uns 5.000 exemplars. La mossegada d'aquest rèptil gegant no ha deixat indiferent la comunitat científica atès que el verí mortal que inoculara designa les preses. Es tracta d'un verí compost per una barreja de toxines que inhibeixen la coagulació de la sang i provoquen la dilatació de les artèries. Tres de les esmentades toxines són vasodilatadores i una és anticoagulant. El periodista Josep Corbella subratlla que curiosament els infarts i altres malalties cardiovasculars solen produir-se per una tendència excessiva de la sang a formar coagulacions i de les artèries a contraure's: «El verí del dragó administrat en dosis petites podria actuar com un antídote de les malalties cardiovasculars» (*La Vanguardia*, 20-5-09). En conseqüència, el potencial terapèutic d'aquest carnívor ferotge, capaç de cruspir-se un búfal d'aigua, és una porta oberta a la investigació de nous fàrmacs.

De fet, les indústries farmacèutiques també han creat línies de recerca amb el verí de cobra i altres substàncies produïdes per animals (aranyes, meduses, formigues...), vegetals i minerals. Tot constant que aquest és un tema atractiu, cap als anys 90 Hollywood va enllestir *Los últimos días del Edén*, un film protagonitzat per Sean

Connery i situat a la selva amazònica. L'actor escocès representa un científic que accidentalment descobreix un extracte de flor que guareix el càncer. Però ignora la manera de duplicar la fórmula i, per acabar-ho d'adobar, les excavadores d'una empresa de desforestació avancen arrasant el sector de jungla on Connery té el laboratori mèdic.

Seguint aquest fil, el lingüista Pere Comellas destaca que l'antibiòtic, una de les grans troballes del segle XX, és basat justament en l'observació de les propietats d'un fong: «Quants «antibiòtics» no hi poden haver encara en el món, les propietats dels quals són conegudes per petites comunitats?» (dins el llibre *Contra l'imperialisme lingüístic*). Comellas assegura que moltes comunitats considerades primitives i incivilitzades han acumulat, en el decurs de generacions, informació i experiència sobre les característiques de plantes que no existeixen enlloc més: «No és estrany, doncs, que determinades indústries farmacèutiques inverteixin en programes d'estudi de llengües en perill en zones d'alta diversitat biològica». Per això quan suposades modernitzacions provoquen la desaparició de les llengües natives, també engeguen a rodar dades i altres referències específiques de l'entorn. I és que aquesta saviesa indígena només es transmet oralment, amb la qual cosa l'extinció de la cultura local també comporta l'extinció de possibles pistes farmacològiques.

No és la primera vegada que sento explicar que quan es mor un vell és com si es cremés una biblioteca. A mi, que tinc la sang tova, que és com dir que sóc propens a ser atacat pels mosquits tigres, les mosques negres o altres insectes amb fibló, la gent gran em recomana que quan es produeixi la picada de seguida em passi la suor de l'entreuix per sobre la part afectada. Així ho han fet durant anys i panys aquells que han feinejat al camp (les farmàcies eren un luxe

Javier Giralt, doctor del Departament de Llengua i Literatura Catalanes a la

«El Govern d'Aragó deuria ser més

Javier Giralt és professor de Llengua i Literatura catalanes a la Universitat de Saragossa. Aprofitem que hem quedat al Departament per acomiadar-nos fins setembre per fer-li aquesta entrevista.

Pregunta. Professor Giralt. Vas nàixer a Barcelona i vius a Saragossa. Quins lligams t'uneixen amb la «Franja»?

Resposta. Jo sempre dic que «sigo» de Sant Esteve de Llitera. Vaig nàixer a Barcelona per circumstàncies lligades al treball del meu pare, un manresà que va emigrar a l'Aragó—a Sant Esteve—amb 15 anys per fer de llaurador, i allí es va casar amb la meua mare; després del casament, tots dos van marxar a Catalunya, en concret a Caldes de Montbui, moment en què vaig nàixer jo, i als nou mesos d'haver nascut, tornarem definitivament a Sant Esteve. Per tant, sóc aragonès per part de mare i de criança, però no renuncio a les meues arrels catalanes per part de pare i de naixement.

P. Hom diu que la llengua matema és la de l'afecte, la dels sentiments, és aquesta la raó perquè el català sigui el nucli de les teues publicacions, tot i formar-te en filologia hispànica?

R. Segurament és així, tot i que fou el meu director de Tesi, el Dr. José Me Enguita, qui m'orientà realment cap a l'estudi del català a la Franja, ja que és ell qui em plantejà l'anàlisi dels parlars dialectals de la Llitera. Però, sens dubte, la necessitat de conèixer a fons la meua llengua materna —i especialment el meu dialecte—és el que encara em duu a centrar la meua recerca en el català a l'Aragó, del qual encara resta molt per saber i investigar.

P. El 1997 vas dedicar la teua tesi doctoral a les parles de la Llitera. Fou la teua primera aproximació a l'estudi lingüístic d'aques-

tes terres?

R. En efecte, com t'he dit abans, en la meua tesi doctoral vaig presentar un estudi exhaustiu dels parlars de la Llitera, una descripció sincrònica amb la qual s'oferia una visió completa de la realitat dialectal d'aquesta comarca. Una part d'aquesta tesi fou publicada l'any 1998 sota el títol *Aspectos gramaticales de La Litera (Huesca)* per la Institución Fernando el Católico. També m'he ocupat de l'anàlisi dialectal de *L'home de França* de J. A. Chauvell, d'una creació popular de Calassanç i d'uns etnotextos d'Açanui, Peralta i Albelda. Però, el que m'atrau especialment des de l'any 1994 és la investigació de la toponímia de la Llitera.

P. Entre els nombrosos articles que has publicat sobre aspectes de dialectologia i toponímia hi ha un treball sobre els documents del segle XVI d'Albelda, quan s'oferrà a la comunitat científica?

R. Pel que fa a aquest estudi, he de dir-te que encara no l'he acabat del tot, perquè estic fent una revisió acurada de la versió definitiva (sempre s'escapen errors que cal rectificar). Un cop l'hagi enllestit, l'Ajuntament d'Albelda m'ha manifestat la seua intenció de publicar-lo. Espero que pugui sortir definitivament l'any que ve.

P. Com valora la promoció de la cultura i la llengua catalana a l'Aragó?

R. En aquesta qüestió caldrà diferenciar dos àmbits ben diferents: el local (i comarcal) i el regional. És palès (i penso que tothom ho pot percebre així) que la tasca que des d'algunes poblacions i comarques s'està duent a terme promocionant la cultura i la llengua catalana és digna de tota lloança. A pesar de les condicions poc favorables, hi ha persones, associacions i ajuntaments que han lluitat —i força— per la dignificació de la nostra llengua i la nostra cultura. Però, ben distinta

és la meua opinió sobre la posició del Govern d'Aragó, perquè, tret d'algunes actuacions encomiables, en general no ha tingut prou empenya per dur a terme accions més agosarades per tal que el català vagi aconseguint l'estatus que li correspon dins la nostra comunitat autònoma. Jo mateix he tingut experiències poc reconfortables en aquest sentit.

«L'actitud del meu Departament davant el català d'Aragó ha canviat molt des de fa uns mesos»

P. Quin és el teu treball a la Universitat de Saragossa?

R. Des de l'any 2003, sóc Professor Titular de Filologia Catalana a la Universitat de Saragossa, i he tingut oportunitat d'encarregar-me d'assignatures de llengua catalana i literatura catalana a la Facultat de Filosofia i Lletres i a la Facultat d'Educació, en col·laboració amb les professores Maria Rosa Fort i Maite Moret. Aquest curs, en concret, m'ocupo de matèries de llengua i literatura catalanes dins les titulacions de Filologia Hispànica i Filologia Anglesa, i participo també en el Màster de Estudios Hispánicos: Lengua y Literatura, dins una assignatura relacionada amb la variació dialectal i el contacte de llengües. A més, tinc el plaer de dirigir la tesi doctoral de Ricardo Viruete, becari d'investigació de l'àrea de Filologia catalana que ha centrat la seua recerca en l'estudi del català a la Baixa Ribagorça oriental (Benavari i voltants).

P. Si no estem desinformatos, des de fa uns mesos et fas càrrec de la direcció del «Departamento de Lingüística General e Hispánica»?

R. Així és, i crec que fruit de les circumstàncies. En acabar la meua

etapa com a Professor-Secretari del Departament, al costat de la Directora María Antonia Martín Zorraquino, i davant l'absència de candidats que volguessin assumir aquest càrrec, sembla que hi va haver una certa promoció encoberta (això ho he sabut després) de la meua persona com a futur director. He de dir, a més, que vaig tenir la satisfacció de ser escollit per unanimitat. De vegades, em resulta una mica estrany constatar que una persona de Filologia Catalana està dirigint els destins d'un Departament on la majoria dels professors pertanyen a l'àrea de Llengua Espanyola, i encara més si tinc en compte el tracte que darrerament està rebent el català a la Universitat de Saragossa.

P. En aquesta revista, i entre la gent que lluita i treballa pel català de la Franja és molt comuna l'opinió de que aquesta Universitat no s'implica prou en la qüestió lingüística ja que, «no és la seva guerra» i de que «no manté relacions amb altres universitats». És cert?

R. Crec que s'hauria de diferenciar la Universitat de Saragossa, d'una banda, i l'àrea de Filologia Catalana, d'una altra, perquè són dues realitats ben diferents. Segurament la Universitat de Saragossa, com a entitat pública aragonesa, no ha adoptat el paper que li correspon en relació amb la qüestió lingüística, tot i que en algunes ocasions (això sí, comptades) hi ha hagut certa voluntat d'afavorir la recerca i la promoció de la realitat lingüística aragonesa a través d'accions que finalment no han arribat enlloc. Però, no es pot dir el mateix de l'Àrea de Filologia Catalana, perquè els seus professors i becaris no han descurat la seua investigació sobre el català a l'Aragó, ans el contrari: sempre hem tingut molt clar que la nostra responsabilitat és treballar pel català amb tots els mitjans que tenim al nostre abast. El que passa, tal vegada, és que la nostra tasca

Universitat de Saragossa

«agosarat en la defensa del català»

investigadora i docent no és prou (re)coneguda en altres àmbits universitaris del domini lingüístic català. També vull constatar que cap dels membres de l'àrea de Filologia Catalana s'ha negat a acudir allà on els han convidat o els han ofert participar.

P. Potser aquesta visió de desinterès, desconexió tal vegada, la tenen els de «fora», no creus? De fet, fa ben poc, juliol de 2009, diferents fóruns d'internet –pàgines web i missatges de correu electrònic– es van fer ressò d'una opinió teua sobre el repudi a propostes disgregatives que defenen l'existència a la Franja d'una llengua independent. Tanmateix, aquest article fou publicat l'any 2004.

«M'ha decebut la decisió del Rectorat d'excloure el català del futur Grado en Lenguas Modernas»

R. Per això et deia abans que segurament tot és fruit de la desconexió. En efecte, ja fa uns quants anys que a través dels meus treballs estic denunciant els criteris científics que adopten alguns grups dins la Franja; però, clar, fins que no he estat Director del Departament de Lingüística General e Hispànica, ningú s'ha fixat en allò que ja fa uns quants anys que vaig escriure. I aquesta experiència és compartida amb altres companyes de l'Àrea de Filologia Catalana. No s'oblidi, d'altra banda, que tradicionalment s'ha considerat que el meu Departament era contrari a les aspiracions legítimes del català dins l'Aragó; però, puc assegurar que les coses han canviat bastant, i així ho hem comprovat especialment aquests darrers mesos.

P. En el procés d'adaptació a la convergència europea, quin paper

tindran les assignatures de català en els nous plans d'estudi d'aquesta Universitat?

R. Malauradament, aquesta reforma no ofereix un futur gaire positiu per al català, senzillament perquè, tot i mantenir el nombre de crèdits al Grado de Filología Hispànica, en perdrem al Grado de Estudios Ingleses i encara no sabem quina serà la seva presència en els graus de Maestro de Educación Infantil i Maestro de Educación Primaria. Però, sens dubte, la decisió més sorprenent per part del Rectorat de la nostra Universitat ha estat excloure el català del futur Grado en Lenguas Modernas, justificada per raons, completament trivials i per a l'explicació de les quals caldria omplir unes quantes pàgines d'aquesta revista. Com a Director del Departament de Lingüística General e Hispànica, com a membre de la Comissió del Grado en Lenguas Modernas i com a professor de Filologia Catalana, he hagut de discutir –i força– amb les meves autoritats (Rector i Vicerector de Política Acadèmica) i he hagut de fer un veritable esforç per fer-los entendre que el català és llengua d'Aragó i que l'única presència que té dins els estudis universitaris de Saragossa és al costat de la resta de llengües modernes que compten amb personal docent dins la Facultat de Filosofia i Lletres (anglès, francès, alemany, italià, àrab). La lluita ha estat inútil i la posició del Rectorat inamovible, malgrat tenir en contra tots els membres de la Comissió (representants de totes les llengües susdites).. Tant de bo que, quan surti publicada aquesta entrevista, es pugui incloure una «fe d'errates» explicant que el català ha entrat definitivament dins l'oferta del Grado en Lenguas Modernas; però, a hores d'ara, els auguris són prou nefastos.

P. Tal vegada, amb una de llei de llengües la cosa seria diferent.

Javier Giralt

Fa anys que anem amunt i avall amb aquesta llei, amb aquest projecte. Com veus la situació general d'Aragó envers aquesta llei?

R. Estic d'acord amb tu, perquè el text proposat parla de fomentar el coneixement de les llengües pròpies d'Aragó a la Universitat i d'adoptar-hi mesures per a la incorporació efectiva de les especialitats filològiques de les llengües pròpies. És obvi, doncs, que, si aquesta norma arribés a bon port, les coses podrien canviar molt, i, per exemple, no hi hauria dubtes sobre el paper del català al Grado en Lenguas Modernas (per ara, és utòpic pensar en la implantació d'una titulació de Filologia Catalana). Tanmateix, no tinc gens clar que definitivament s'aprovi la Llei de Llengües, ni tan sols amb els mínims que s'han inclòs, perquè s'ha anunciat moltes vegades i sempre ha quedat la cosa en «aigua de borraies». Tampoc no crec que la societat aragonesa en el seu conjunt la recolzi, ja que s'hi veuen molts fantasmes, sobretot el de l'annexió per part de Catalunya (!!). Tinc seriosos dubtes sobre què pot passar realment a la Franja, atesa la postura adoptada per alguns ajuntaments i consells

comarcals, probablement per por a perdre vots (alguna vegada m'han dit això de «no és el moment»), sense oblidar la lluita en contra de certes associacions promotores d'una altra llengua neolatina. Però, personalment, estic convençut de la necessitat d'aquesta llei. Només d'aquesta manera els aragonesos –i en particular els de la Franja– podran assolir criteris (científics) suficients per conformar les seves opinions, sense que ningú pugui manipular-los.

P. En quins nous projectes estàs treballant en aquests moments?

R. A banda dels encàrrecs per a alguna revista, algun homenatge o alguna jornada científica, la meua prioritat és enllestir l'estudi dels textos en català d'Albelda i el treball sobre pergamins en català del segle XIV que estem duent a terme Maria Rosa Fort i jo mateix. A més, m'agradaria continuar amb la recopilació i l'anàlisi de la toponímia de la Llitera, a la qual he dedicat les meves darreres publicacions. Però, tingues clar que, per damunt de tots, el projecte més important és la meua família.

Maria Teresa Moret Oliver

DESPERTA FERRO
Monsenyó Ureña

Monsenyó Manuel Ureña i Pastor és l'arquebisbe de Saragossa. Va nàixer a Albaida l'any 1945. Aquesta localitat de la província de València dona nom a la comarca (la Vall d'Albaida) malgrat que el principal centre comercial i la capital és Ontinyent. Quan tenia catorze anys va entrar al seminari de València on va cursar la carrera eclesiàstica i, al mateix temps, també es va llicenciar en Geografia i Història. Després ampliaria en gran manera el currículum d'estudis i l'any 1988 va ser nomenat bisbe d'Eivissa. Durant un temps també va ser l'administrador apostòlic de la diòcesi de Menorca. Després de passar per les diòcesis d'Alcalà de Henares i Cartagena el dia 2 d'abril de 2005 va ésser nomenat arquebisbe de Saragossa.

Observant el seu currículum és un home que coneix molt bé les terres de parla catalana. Exceptuant els anys d'estudis a l'estranger la llengua que parlava sempre era la catalana, però darrerament, pels seus càrrecs en diòcesis de parla castellana, té problemes per poder relacionar-se amb la seva llengua materna i l'home sent enyorança. Per aquesta raó, sempre que pot i quan sap que els seus interlocutors parlen català, ho fa en aquesta llengua.

La diòcesi de Saragossa té 30 poblacions que parlen català (la comarca del Matarranya i Mequinsena) i estaria bé que aquest amor per la llengua es traduís en alguna cosa pràctica i així alguns actes litúrgics d'aquestes poblacions s'haurien de fer en català. La llengua catalana o valenciana (com li vulguin dir) no pot servir sols per estar per casa. L'Església té un deure amb els fidels i, després d'arraconar-la durant tants d'anys, ha d'explicar que aquesta llengua serveix per alguna cosa més.

Joaquim Montclús

Enyorances i nostàlgies

■ Josefina Motis

Ecomuseu d'eines agrícoles d'Espúls

Avui anirem de sentimentals. Els sentiments que, de vegades, fan mal, d'altres són fantàstiques il·lusions, que si desboquen esdevenen passions. Són diferents nivells de la capacitat de sentir.

L'ésser humà que és curt en aquest sentit queda molt buit interiorment, encara que tingui les butxaques plenes o un bon cap.

Com amb tot, l'ideal és poder sentir i tenir un control de les emocions, mantenir les maques, capacitat de superar les que fan mal, adaptar-se a les que no es poden evitar.

A més, que hi ha una raconada de sentiments misteriosos que, un mateix, no s'explica. Tot forma part de la capacitat de sentir.

Les anyorances són els records del que és llunyà, però que un dia o, altre podem tornar a viure.

Les nostàlgies són records sentits del passat, coses que ja no tornaran, un determinat paisatge, unes famílies, uns veïns, un ambient humà innocent, que quan tornem allà on eren, pensem allò que diu el poeta: «Al voler la vista atrás, ves el sendero que no vas a

volver a pisar».

El Matarranya provoca un mica les dues emocions. Ordenant uns llibres d'allà, el de Susanna Antolí *Memòries d'un altre Segle* recorda el maco que és i com es reviu coses.

Produeix un impacte així, d'enyorança i nostàlgia. A la portada una cadireta i una nena, amb les que ens podem identificar perfectament. A totes

les cases dels pobles hi havia unes cadiretes així, i unes xicarrones d'uns quants anys més cap aquí. No es portaven botes tan bones, més aviat unes espartenyas, més temps esbocinades que noves.

Al pis on estem sempre hem tingut una cadireta d'aquestes, que a la infància no va faltar mai. Encara que amb mil carències, la cadireta sempre hi era.

Era «La Silleta» amb la que un dia vaig redolar per un «casalot» al costat del «rinconet» on cosien les dones, que es van fer creus de que podés pujar intacta amb la silleta a la mà, una mica espantada. Constància de la vida, grans aldarulls que sembla que no es puguin aguantar, el sofriment que es transforma en energia positiva, plantant fort.

Bé, el que volia dir és que en tot aquest llibre en especial, ens podem identificar amb les històries familiars i dels nostres pobles, unes vegades viscudes i d'altres escoltant, embadalides, a les persones que les explicaven.

Aquest record serveix per a no oblidar els treballs antics –amb el vocabulari adient– i alguns oficis que s'han perdut,

en evolucionar els costums.

La manera de treballar la terra, les petites granges –corrals– on hi havia una mica de tot i els animals de treball.

El ferrer tenia molta feina, per fer aladrocs, clavilles, cremalls, forrolles, estances... forques de cinc pues, pales, aixades, pics, fals i dalles. Ferradures, forrellats i uns panys i claus molt grans.

I no diguem el fuster, amb forques, mànecs, pals per enganxar els estris als animals, trills, estris de carro samugues... riostes...

Aquests oficis encara tenen molta feina en la construcció, mobiliari i més coses però ja funcionen com grans empreses.

Els oficis perduts són els de guarnicioner, que treballava amb el cuir per arreglar i fer escapçanes, tafarres, jous, o sabatilles del camp que eren d'aquest material.

El sarguer, que treballava amb canya tallada, vrimits o bova per banastres, panistres i cistelles de totes les mides, a més d'escaltrises, sargadells, o sàrries.

El que feia les cadires, cadiretes i canyissos, tan útils fins i tot com a paret o com a sunyer si calia, no recordo el nom de l'ofici. –sillaire, sembla–, sempre tenia molta feina, també.

Les cantereries funcionals, per les gerres i càntirs imprescindibles antigament, han evolucionat cap a ceràmica artística.

Són interessants tots el canvis que hem vist al llarg dels anys. Dels 60-70 cap aquí no paren d'evolucionar les tècniques, comoditats i costums. Però la essència de la persona –la maduresa emocional– no sembla que hagi estat així, permaneixen constants un ventall d'actituds, per a bé, o per a mal, que són de sempre.

Apropa't
Apropa't
Apropa't
Apropa't
a la Premsa Comarcal

La premsa de casa

La Premsa comarcal i local és: proximitat, fiabilitat en els continguts, estabilitat en la seva continuïtat, credibilitat, immediatesa i catalanitat.

+ de 800.000 lectors cada dia

 Premsa Comarcal
Som la premsa de casa

Subscriu-te

OPINIÓ

A ritme de totxada (Yes, we can!)

■ Ramon Sistac

És de llei entre els humans que l'estat anímic condicione notablement la capacitat creativa. Tots sabem que tenim una gran capacitat de treball i d'empatia quan estem animats i engrescats, i que les depressions, altrament, afecten la capacitat laboral i la sociabilitat de qui les pateix. A efectes col·lectius passa ben bé el mateix: mireu allò que ens diu la història: en alguns casos, un petit grup decidit va ser capaç de derrotar multituds senceres. En certa forma, l'esport contemporani n'és l'hereu, d'aquell esperit. El millor equip del món, per exemple, pot donar la imatge de grup confús de sacs de trufes amb potes, mentre que un altre equip mediocre, però crescut i motivat, pot arribar a endur-se tots els llores.

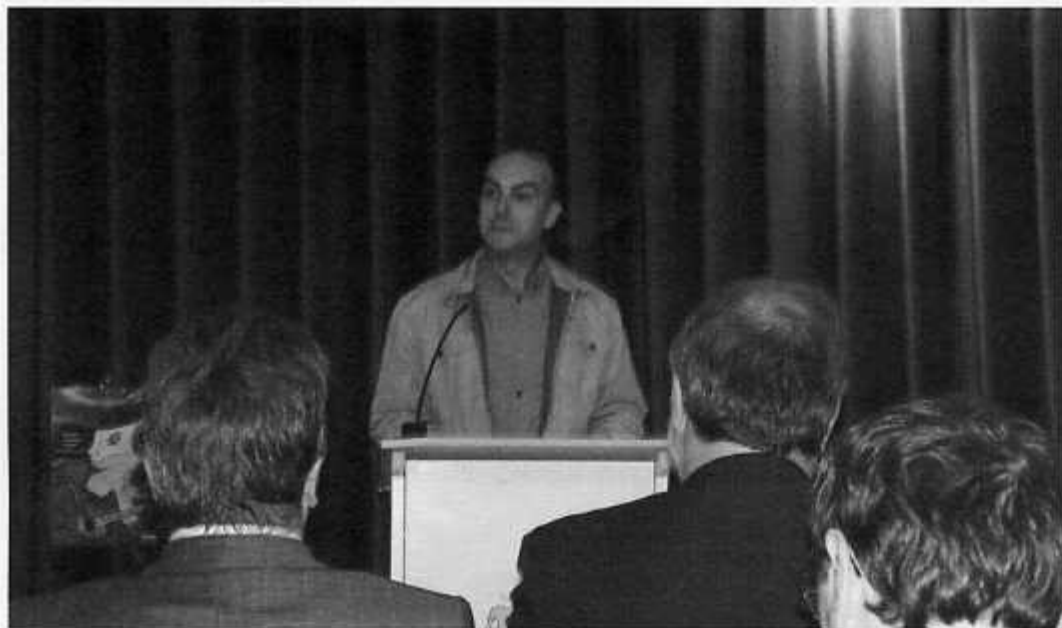
Els pobles funcionen així. Camporrells també ha viscut bones anyades i algunes de no tan bones. El poble (*lo lloc*) es troba en els primers contraforts del sistema pirinenc, terra que durant el segle XX, ha estat la més maleïda de tots estos rodals. Per això, malgrat les seues enormes possibilitats agrícoles gràcies a l'abundància d'aigua, ha rebut, com tantes altres viles similars, el flagell de l'emigració. En cinquanta anys, la població ha baixat en més d'un 80%. I els pobles del voltant, als quals oferia serveis, han seguit la mateixa «dinàmica». Fa més de vint-i-cinc anys que el balneari va plegar i els carrers es van anar degradant, les herbotes van dominar camins i ermassos i moltes cases, abandonades, van caure. Contràriament, les que hi han restat estan

apanyades i, especialment portes endins, la qualitat de vida ha millorat molt. Però açò, per paradoxal que parega, encara li va més a la contra: la gent es tanca cada vegada més a casa i la vida social desapareix. Darrerament, però, s'hi comença a conèixer els «brotos verds». Com si despertés d'un llarg ensopiment, Camporrells està canviant: les infraestructures es renoven, els carrers s'enllosen, la carretera ha estat refeta i la capacitat d'envasament d'aigua considerablement augmentada, l'església restaurada i, ara finalment, pareix que li toca el torn al balneari, que s'haurà de fer de bell nou i que haurà d'actuar com a revulsiu econòmic. Les institucions vetllen per l'obra pública, però som la societat civil qui té la responsabilitat de refer el teixit social, de fer retornar la vida als carrers de Camporrells.

Amb la celebració dels trenta anys de la recuperació definitiva del nostre símbol més entranyable i popular, el Ball dels Totxets, amb la publicació (bibliogràfica i discogràfica) que ha generat, amb la presència del nostre ball, com una bandera, fora del lloc (a Boltanya, al lliurament dels premis de la Llitera, a Lleida...) hem fet un exercici col·lectiu de recuperació de l'autoestima. Haurem fet tard? Estarà ja Camporrells condemnat a una lenta agonia, com tants i tants pobles de l'àrea ribagorçana? Jo vull ser optimista, i per això salto ben alt i pico ben fort, al ritme de gaites i bots, els meus bastons o *totxets*, els mateixos de fa trenta anys. Com en els temps antics, conjuro els ancestres perquè, en un futur no gaire llunyà, els carrers es tornen a omplir de gent asseguda als branquils fent-la petar, de padrins que van a l'hort, de tractors per camins i bancals, de famílies i colles d'amics, el dia de la festa, menjant caragols al carrer i als portals de les cases...

El Projecte d'Animació «Jesús Moncada» es presentà a Benavarri

■ Carles Barrull

L'alcalde de Benavarri, Alfredo Sancho, donant la benvinguda

El passat divendres 23 d'octubre a la Casa de la Cultura de Benavarri es va realitzar la presentació del Xè Aniversari del Programa d'Animació Cultural «Jesús Moncada» a les escoles de la Franja. L'acte, organitzat pel Departament de Cultura, Educació i Esports del Govern d'Aragó amb la col·laboració de l'Ajuntament de Benavarri, fou presentat en bilingüe: la presentació inicial en castellà i la finalització en català, seguint uns, almenys discutibles, criteris de «paritat» entre el castellà i català en un dels pocs actes públics on el protagonisme era la llengua catalana i el seu suport i difusió en l'àmbit escolar de la Franja.

Amb la presència del Director Provincial d'Educació d'Osca, Guillermo Iturbe, del senador José Maria Becana, de l'alcaldesa de Graus, María Victoria Celaya i de diferents regidors i consellers ribagorçans. L'acte s'inicià

amb la benvinguda per part de l'alcalde de de Benavarri, Alfredo Sancho, íntegrament en llengua catalana, que va

recordar la importància de l'ensenyament de la pròpia llengua, la catalana, i va recordar els vint-i-cinc anys

MONCADA, PRESENT DURANT TOTA LA JORNADA

L'escriptor mequinensà Jesús Moncada va estar present durant tota la jornada a través dels seus relats, llegits de forma dramatitzada, i molt sentida, a l'Institut de Secundària «La Llitera» de Tamarit, per als alumnes de Català de segon de Batxillerat i al CRA Ribagorça de Benavarri, per als de 5è i 6è de Primària i 1r i 2n de l'ESO, abans de ser representats a la sala d'actes de la Casa de la Cultura de Benavarri, com a colofó de l'acte de presentació el Projecte Moncada.

Los actors Eduard Muntada i Belén Alonso, amb un muntatge escènic concebut i dirigit per Xicu Masó que recordava l'obra de *L'aigua* estrenada fa dos anys, van anar desgranant diferents relats de l'autor de *Camí de sirga*, com el pròleg de *Calaveres atònites*, *Amb segell d'urgència*, altres del *Café de la granota* com *Fútbol de ribera*, *Senyora mort*, etc. portant trossos vius de vida fluvial de la Mequinensa antiga a terres de la Llitera i la Ribagorça.

En acabar la lectura a la sala d'actes, els assistents a la presentació del Projecte Moncada baixaren a la sala d'exposicions de la mateixa Casa de la Cultura de Benavarri a prendre vins i viandes típiques de la terra, gentilesa de l'Ajuntament.

Màrio Sasot

de la signatura de la Declaració de Mequinensa per part d'una vintena d'alcaldes, set d'ells de municipis de la Ribagorça oriental.

En línies similars es va pronunciar José Franch, president de la Comarca i alcalde de Torrelaribera, que tot i parlar en castellà va comentar que entenia el català, la llengua de la seua localitat. El coordinador del projecte Jesús Moncada, en Màrio Sasot, coordinador del Projecte, va fer un balanç d'aquests deu anys, de la suma d'esforços aconseguida entre els diferents actors educatius, i de l'augment, quantitatiu i qualitatiu, de l'oferta per al professorat i l'alumnat catalanoparlant de la Franja. Explicà com aquest projecte facilita la mobilitat i la permeabilitat cultural entre les diferents comarques veïnes de Catalunya i Aragó i destacà el bon clima de col·laboració entre ambdues administracions educatives.

La Directora General de Política Educativa, Carmen Martínez Urtasun, va elogiar l'aprenentatge de la llengua catalana, no sols com un benefici per a l'Aragó multilingüe sinó també per al futur dels nostres estudiants de la Franja, als quals se'ls amplien les possibilitats de treballar a comunitats veïnes com Catalunya en poder obtenir en els seus centres l'equivalència del nivell B quan acaben la Secundària. Urtasun va traure importància a les recents picabaralles sobre la filiació de la llengua de la Franja i assenyalà que al final quedaran com una qüestió anecdòtica.

LLEI DE LLENGÜES

Veure per creure!

■ José Miguel Gràcia

Manifestació del 16 de maig a Saragossa

La Llei de Llengües d'Aragó ha passat ja el primer tràmit parlamentari. Temps hi haurà per analitzar el projecte més profundament, per ara, vull comentar alguns dels seus punts més importants. Transcrivint l'article 3, apartat 1 de la Constitució Espanyola, s'hi afirma en l'exposició de motius que: «El castellà és la llengua espanyola oficial de l'Estat. A l'article 3, apartat 3: es diu: «La riquesa de les diferents modalitats lingüístiques d'Espanya és un patrimoni cultural que serà objecte d'especial respecte i protecció». Curiosament, a l'apartat 2 del mateix article es diu que: «Les altres llengües espanyoles seran també oficials en les respectives Comunitats Autònomes d'acord amb els seus estatuts». Com es podia fer referència a

aquest apartat, si la llei no declara oficials el català i l'aragonès?

Em sembla molt bé que per a la denominació de les dues llengües minoritàries, es faci referència a la Llei 3/1999, de 10 de març, de Patrimoni Cultural Aragonès que estableix en seu article 4 que: «L'aragonès i el català, llengües minoritàries pròpies d'Aragó, en l'àmbit de les quals estan compreses les diverses modalitats lingüístiques, són una riquesa cultural pròpia i seran especialment protegides per l'Administració». Així mateix no està de més que es recordi, a l'exposició de motius, «el Dictamen de 7 d'abril de 1997 de les Corts d'Aragó, on es planteja la igualtat del tractament legal de l'aragonès i del català com a llengües pròpies d'Aragó; el

respecte a les seues modalitats o variants locals; el seu ensenyament; la reglamentació de la toponímia tradicional...»

Com s'havia anunciat reiteradament la Llei parla de drets i molt poc o no res d'obligacions, a excepció de les que s'imposa a les administracions públiques, i així al seu article 17 s'estableix: «Es garanteix el dret a l'ensenyament de les llengües pròpies d'Aragó a les zones d'ús històric predominant, l'aprenentatge del qual serà voluntari.»

La Llei concedeix molta importància, d'acord amb les seues funcions, al Consell Superior de les Llengües d'Aragó que estarà format per 15 membres que hauran de ser filòlegs amb competència acreditada científica, juristes de prestigi reconegut, o destacades personalitats de les lletres o de l'ensenyament en matèria lingüística. No obstant això no serà un òrgan executiu sinó consultiu. Els problemes apareixeran a l'hora de l'elecció dels membres.

Quan la Llei es refereix a l'àmbit del català, omet el terme Franja, en utilitzar el de llengua pròpia de la zona oriental, impròpiament, atès que en una part de les comarques orientals, la llengua pròpia és el castellà. Què té la paraula o el concepte Franja que malgrat ser tan exacte i precís els ha fet por als redactors? Es tracta de fer concessions polítiques a aquells que estan en contra del projecte presentat?

Un altre aspecte que no vull passar per alt de la Llei, és l'article 25 referent als topònims de La Franja i dels territoris de l'aragonès. Considero molt positiva la norma en establir que «a les zones d'utilització

històrica predominant de les llengües pròpies la denominació oficial dels topònims serà única, la tradicionalment usada al territori, sense perjudici d'allò que estableixi la legislació aragonesa en matèria d'Administració Local, tant en relació amb els municipis com a les comarques.» Vull subratllar que la denominació serà única. Compte amb la Llei de les Comarques, la qual estableix el bilingüisme amb referència a la denominació d'aquelles.

La Llei es preocupa de la protecció de les modalitats diferents de l'aragonès i el català. La pregunta que em faig és: Qui se n'ocupa de la protecció de les diferents modalitats del castellà? És que no hi ha diferències entre el castellà que parlen (o parlaven) a Sos del Rey Católico, Tarazona, Caminreal, Mora de Rubielos, Mas de las Mates, Torrecilla de Alcañiz o Leciñena, per exemple?

Per acabar vull referir-me a la disposició final derogatòria única de la llei presentada, per la que queda derogada la disposició final segona de la Llei 3/1999 de 10 de març de Patrimoni Cultural Aragonès (lleï firmada pel President Santiago Lanzuela, del PP) que diu: «Una llei de llengües d'Aragó proporcionarà el marc jurídic específic per regular la cooficialitat de l'aragonès i del català, llengües minoritàries d'Aragó, així com l'efectivitat dels drets de les respectives comunitats lingüístiques, tant referent a l'ensenyament de/i en la llengua pròpia, com a la plena normalització de l'ús d'aquestes dues llengües als seus respectius territoris» Que no quedi per cap racó rastre de cooficialitat! Veure per creure.

Ana María Matute
(Barcelona, 1926)

El calorós mes d'agost m'ha introduït en la lectura dels primers escrits d'aquesta autora que considero indispensable per a qui li agradi la bona literatura dels sentiments i la denúncia de la injustícia.

Per començar podem llegir: *Historias de la Artámila*, llibre de relats curts, *Los soldados lloran de noche* (1964) o *La trampa* (1968).

AMM (Barcelona 1926) guanyà el Premi Nadal 1947 amb *Los Abel*; el *Café de Gijón* amb *Fiesta al Noroeste* i el *Planeta* (1954) amb *Pequeño teatro*. Pertany a l'Acadèmia de la Llengua Espanyola.

La seua vida personal condicionà molt la seua literatura. Als cinc anys va escriure el seu primer relat quan quasi mor degut a una infecció de rinyó. Als vuit anys va tenir una altra malaltia greu i la van enviar a viure amb els seus iaios a Mansilla de la Sierra (Logroño). Casada i divorciada posteriorment amb el poeta Ramon E. de Goicoechea amb qui va tenir un fill, ha tingut llargues etapes de passivitat creativa. Amb una visió realista ha desenvolupat un estil personal imaginatiu, sensorial, emotiu i delicat. La seua obra és una combinació de denúncia social i llenguatge poètic ambientada en l'univers de la infància i l'adolescència de la postguerra, un món que la va marcar de per vida. Ha viatjat per Europa i Estats Units on s'han fet bastants estudis i tesis doctorals sobre la seua obra.

M. Llop

Les Corts d'Aragó aproven per majoria passar a tràmit la Llei de Llengües

■ Màrio Sasot

El portaveu socialista, Jesús Miguel Franco, parla amb diputats del seu partit

Era un càlid matí d'octubre al bell Palau àrab de la Aljaferia i la sessió començà puntualment a les 10 hores. L'ambient estava calm, es respirava més expectativa que tensió i *ses senyories* parlaven amb serietat però sense espavents i sense aparent acritud.

La tribuna dels invitats estava estranyament quasi buida. Una mitja dotzena de persones relacionades amb el tema de llengües de la DGA i altres institucions, com el viceconseller Juanjo Vázquez, la tècnica en llengües Carme Alcover i el senador fragatí per Osca, Josep Maria Becana. Per part de les entitats que recolzen l'aragonès, una altra mitja dotzena de persones entre el que es trobaven el tensí Miguel Martínez Tomey, responsable de cultura de CHA i alguns altres companys de partit i del grup municipal.

El portaveu del PSOE, Jesús Miguel Franco defensà la proposició de Llei volent marcar un to de normalitat, explicant que la Llei no vol més que donar rang de norma-

litat a allò que ja és normal a la Franja i a les zones de l'aragonès, i insistí en el caràcter moderat, voluntari i respectuós amb tothom de la llei. S'adreçà als parlants d'aquestes llengües i remarcà que es tractava de reparar una injustícia històrica amb aquests habitants, saldant un deute que exigia l'Estatut.

En representació del PP parlà el diputat per Saragossa Pedro Navarro, el qual qualificà la proposició de Llei presentada pel PSOE d'extemporània, no necessària i perillosa. Va dir que el reconeixement de les llengües minoritàries no estava entre les prioritats dels aragonesos, segons les enquestes, i que suposava una despesa pública innecessària en època de crisi. També manifestà la seua preocupació per la possible desaparició de les varietats locals si es recolzaven els paràmetres estàndard i que mai admetrien que les varietats de la Franja foren regides per institucions forànies com l'IEC, i menys que el català s'estengués «com una taca

d'oli» (sic) ensenyant-se a territoris on no es parla.

El portaveu d'IU, Adolfo Barrena, recolzà la proposició de Llei explicant que no ho feia per defenses localistes ni nacionalistes sinó pel reconeixement d'uns drets humans i ciutadans com és el dret de l'ús a tots els nivells de la pròpia llengua i ironitzà davant la preocupació «econòmica» del ponent del PP dient que les despeses per la protecció de la Llengua no arribaran mai a les que fa el Departament d'Educació pagant els professors de Religió.

Chesús Bernal, de CHA, en primer lloc, criticà al govern pel retard en presentar la Llei i després desmuntà els arguments dels partits PP i PAR recordant tot un seguit de resolucions, lleis i comissions aprovades per la càmera aragonesa en aquests 20 anys on es parlava de cooficialitat, de català i d'aragonès sense l'oposició ni l'escàndol actuals per part dels diputats o presidents autonòmics d'aquests partits.

Finalment, la portaveu del PAR a la càmera, Maria Herro, centrà la seua oposició a aquest text a una paraula, el català, afirmant que el seu grup no donarà el seu suport a cap llei on figure el català com a denominació de les parles de l'Aragó Oriental, tancant així el pas a una possible negociació.

Després del debat, la votació donà els següents resultats. 35 vots a favor (PSOE, IU i CHA, 9 abstencions (PAR) i 23 en contra (PP). La llei passà a tràmit i les esmenes seran debatudes en Ponència i Comissió abans de la seua votació definitiva.

GALERIA DE PERSONATGES

Marian Tij, pintora

«Sóc feliç a Vall-de-roures»

■ Juli Micolau

Aquesta noia de tracte amical i agradable naix entre una família d'artistes, i utilitza el pinzell la seua afició, des de principis dels 80 del segle passat.

L'any 1987 obté la llicenciatura en Llengua Holandesa i Dibuix a la D'Witte Leli d'Amsterdam, ciutat on va viure durant 7 anys; aquesta formació la duu a impartir holandès i dibuix a immigrants.

L'any 1991 acaba els estudis de Belles Arts a la Gerrit Rietveld Academic d'Amsterdam. Després d'una època crítica, a modus d'evasió, viatja al Mataranya on concixia a una família de Vall-de-roures, i des de fa molts anys hi viu al seu casc antic.

Sempre intenta donar importància a les coses menu-

des, insignificants, les que passen desapercibudes, però inutilitzades per a transformar-les i traure-les del seu lloc per oferir el seu esplendor.

Tenem un amic comú, l'extraordinari escultor Juan Ramon Salas. Va dir d'ella que des del seu entorn li aflorava sense por el profund sentiment dels colors. Només hi puc afegir que la seua plàstica, sovint abstracta, és per admirar.

Fa ús del blanc i del negre només per als seus dibuixos; i els seus treballs en el llenç són a base d'acrílic, oli, carbó, tinta, tèmpera a l'ou, llapis i guaix.

Només hi ha misteris en els seus colors, o potser sí: només l'autèntic significat de l'art radica en la capacitat creativa de cadascú per potenciar la faceta

Exposición de pintura y dibujos Marian Tijm del 20 de junio al 27 de julio de 2008

Convent de Sant Salvador, Horta de Sant Joan, Tarragona
Inauguración Viernes 20 de junio a las 20h
Horario: sábados, domingos y festivos de 11:30 a 14h y de 18 a 20h

més creativa de l'humanisme. La interpretació lliure que efectuem sobre qualsevol obra artística, pel cas, pictòrica, ha de ser sempre de respecte, perquè com diu Oscar Wilde a La decadència de la mentida «les coses són perquè les veiem, i el veiem, i com ho veiem, depèn de les Arts

que mos han influït. Mirar una cosa és molt diferent de veure-la. Res es veu mentre no es veu la bellesa. Aleshores, només llavors adquireix existència». Des de 1985 ha fet quinze exposicions individuals i ha participat en una dotzena de col·lectives.

CRÒNIQUES TAGARINES

Camí onomàstic a Gràcia

■ Esteve Betrià

Per circumstàncies que no fan al cas, l'estiu passat vaig haver de retornar a Gràcia en diferents ocasions. Gràcia—actualment un barri de Barcelona—, és una antiga vila històricament i intensa vinculada amb gent del Poble. Només ens cal recordar allò que assenyalava en Jesús Moncada i Estruga, en una entrevista canònica quan diu que a partir dels anys vint del segle passat, a causa de la crisi en la conca minera que provocà la finalització de la Gran Guerra, van ser molts: «Els vilatans [que] fan cap a Barcelona. Alguns s'estableixen a Sants. La majoria, però, van a parar a Gràcia, fins al punt que, a Mequinensa, diuen que, si vas a Barcelona i tens algun problema, només cal que et plantis a qualsevol carrer de Gràcia i cridis 'Mequinensa!' Segur que s'obrirà alguna porta.» Anys més tard, en Jesús mateix—i bona part de la família—va residir molts anys a Gràcia, més que enlloc. De fet, es pot dir que en Jesús i sa mare, Maria Estruga i Quintana, han mort a Gràcia.

En Jordi Estruga i Estruga, un altre conegut fill de Mequinensa—tal com indica el seu repetit cognom—i alhora, fill de Gràcia—en concret, del carrer santa Teresa, a l'extrem sud de l'exvila—encara recorda com en la infantesa, en els anys quaranta del segle passat, els seus amics més entranyables eren d'origen mequinensà. Lo Poble era una costant en aquells anys

i en aquella part de Gràcia, ja a tocar de la dreta de l'Eixample.

I un servidor, hi va viure set anys, de 1968 a 1975, des de l'arribada del Poble a Barcelona fins a l'inici de la transició en els anys més intensos en la socialització d'una persona.

Doncs bé, la primera sorpresa onomàstica amb que em vaig topar va ser el canvi de nom de la plaça més emblemàtica de Gràcia. Una plaça que ha tingut tres noms oficials des de la seua creació a mitjans del segle XIX: Orient, Constitució i Rius i Taulet. Enguany li han tornat a canviar l'últim nom oficial, ara és anomenada plaça de la Vila de Gràcia. Llàstima de canvi perquè si en la història de Barcelona ha existit un bon alcalde en el segle XIX, aquest no ha estat altre que Francesc de P. Rius i Taulet, batlle de Barcelona en diverses ocasions. Encara rai que es manté el record d'aquest extraordinari alcalde gràcies al CEIP Rius i Taulet de la plaça Lesseps, al nord de Gràcia; del breu passeig de Rius i Taulet, a l'esplanada de la Fira de Barcelona, al peu de Montjuïc; i del monument que li dedica la ciutat a l'inici del passeig de Lluís Companys, a tocar del parc de la Ciutadella.

Aquesta rebatejada plaça graciencia també ha estat coneguda pels veïns amb quatre noms populars: del Campanar, de la Vila, Orient i del Rellotge. Si voleu llegir una descripció encantadora d'aquest indret us recomano el capítol inicial de *Handbusch des Katalanischen*, el manual d'aprenentatge del català obra de l'il·lustre gracienc Artur Quintana i Font. No cal saber gaire alemany per fer-vos idea de les característiques físiques més notables, si més no en els anys seixanta del segle passat, de la tant esmentada plaça graciencia.

L'IEC s'apropa a la realitat del Carxe

■ Artur Quintana

Els membres de la Secció Filològica de l'IEC, l'òrgan que estableix les normes de la llengua catalana, van anar, els dies 16 i 17 d'octubre, a diverses localitats del sud del País Valencià, a Alacant, on l'IEC ja havia estat abans i té a més una seu pròpia dins de la universitat, i per primera vegada a Novelda, a les Valls del Vinalopó, i a dos viles tan emblemàtiques per a la nostra llengua com són la Torre del Rico i Guardamar. La primera se situa dins la comarca del Carxe, eixa menuda franja murciana formada per sis o set pedanies de llengua catalana dins dels termes de Iecla, Jumella i Favarella (Abanilla en castellà), i l'altra, Guardamar, és l'indret més meridional on es parla català—recordareu allò de Salses a Guardamar i de Fraga a Maó.

Si algú dels membres invitats podia tèmer que pel fet de parlar, 'modalitats' no valencianes de català l'apedregarien,

l'insultarien, o en tot cas li respondrien sempre en castellà, n'haurà quedat ben decepcionat, perquè llevat de dos casos—el director del Museu Modernista de Novelda i la regidora de cultura de Jumella, que si bé entenen el nostre 'aragonès oriental'-català-valencià-balear, van parlar en castellà—en tots els actes oficials, i no tan oficials—i n'hi va haver molts—tothom va parlar en català, i en aquesta llengua ho va fer el rector de la Universitat d'Alacant durant la reunió de la Secció Filològica a l'esmentada seu que l'Institut hi té. I també en català ens acomboiaren amb un esplèndid dinar amb gaspatxos carxers l'associació de dones de la Torre del Rico, a Múrcia, recordeu. I a la vila modernista de Novelda l'alcalde i el regidor de cultura assistiren acompanyats d'un nombrós públic a la conferència que vam fer sobre la literatura popular valenciana de Múrcia. Però per als que veníem de

Membres de la Secció Filològica de l'Institut d'Estudis Catalans

l'Aragó la millor sorpresa va ser trobar-nos a l'eixida de Guardamar cap al sud, a la mateixa frontera lingüística, amb el gran monument a la llengua catalana, i allà amb l'escut de la ciutat de Fraga—i els de Maó, Salses i Guardamar.

No tot, evidentment, és per a la nostra llengua tan de color de rosa, com algú podria pensar llegint aquest crònica. La situació és prou crítica sobretot a Alacant, però també a Novelda

i Guardamar, i tanmateix a totes les escoles s'ensenya català, i en un considerable tant per cent algunes assignatures, o totes—l'anomenada línia—en català. I això val per a tothom, tant per als xiquets valencians, com per als nombrosos romanesos, noruecs, sudamericans, britànics, etc., i no com ací on se sol desaconsellar als infants estrangers que aprenguen català, o que se'ls parli en català en la vida de cada dia.

SOM D'EIXE MÓN

La cosa del català

■ Francesc Ricart

Ara som en uns moments de certa èpica i voldries que la periodicitat de la nostra revista (pobre senyor director!) canviés a diària per poder copsar millor el fil i el batec de *la cosa del català*. A veure si em sé explicar. Heu vist la riuada de mails que han corregut aquests dies—des del 8 d'octubre—, a partir de l'entrada del projecte de la Llei de llengües a les Corts d'Aragó? D'una manera espontània, com sol passar en el món telemàtic, s'ha organitzat un autèntic fòrum de participació amb aportacions ben variades al voltant de *la cosa del català a la Franja*. Altres vegades ho hem dit: tothom es veu amb cor de dir-hi la seua, sobre la cosa del català. I tothom és capaç d'aixecar càtedra sobre la llengua que parlem i el nom de la cosa o la propietat de la llengua (l'aberració de continuar amb el xapuariat o amb el fragatí que vol marcar distanciament...); o bé a determinar la naturalesa dels parlants de la Franja (catalans o aragonesos?) i les seves intencions (aragonesisme o catalanisme)... I ara, amb la futura Llei, un no sap si la cosa s'aclarirà i permetrà tractar de qüestions més importants com, per exemple, del català matèria curricular a l'ensenyament o de l'ús i presència de la llengua catalana a l'administració, de l'exigència de requisit lingüístic entre el personal de les administracions, com s'impulsarà el català

en els mitjans, en la vida pública, etc, etc, etc.

Doncs, bé, al voltant de la primera gran notícia de l'any, han aparegut nombrosos correus que han creat polèmica i han mostrat les inquietuds i també les esperances del personal. El meu resum—dic el meu—és que apareix una certa polarització entre els qui accepten (finalment!) la catalanitat de la llengua que es parla a la Franja i ara, a més a més, s'apunten a l'«evidència» que el català sempre ha estat una llengua d'Aragó, fins i tot abans que enlloc dels territoris de parla catalana i que el mal de tot—tots els mals del català a la Franja—és degut a la cobdícia dels catalans envers la propietat de la llengua i dels territoris... L'altre pol és el de les persones que, en constatar com serà de justeta la llei i que arriba massa tard, consideren el català com un valor inalienable d'aquestes comarques, un valor compartit amb tot l'àmbit lingüístic català, amb qui haurà de treballar conjuntament per a reeixir.

A quin bàndol us apunteu? O n'hi ha més de dos?

M'ho temia que eixiria algú dient que les coses no són blanques o negres, que sovint manen els tons del gris... En qualsevol cas, siguem valents i sapiguem veure que quan hi haja la Llei no es tindrà tot (ni de bon tros), sinó que l'hem de poder i saber fer servir de palanca cap a l'assoliment de la plenitud que ens proposem.

Tant de bo que quan ixca aquest paper la Llei ja estiga corrent i avançant, i que els qui han anunciat tot l'estiu accions contra la presència del català (el català dels catalans, diuen) en una llei aragonesa es queden amb un pam de nas i distrets amb la seua èpica del «no hablamos catalán».

A la ciutat dels gratacels també hi van els matarranyencs

■ José Miguel Gràcia

JOSE MIGUEL GRACIA

Pocs dies després de fer la reserva per al viatge a Nova York que hem gaudit la meua dona i jo els primers dies de juliol, em comentà un amic que ells també hi anirien uns dies més tard. Al dia següent, parlo amb un company de treball –s'entén del treball d'abans de jubilar-me, esclar– i em fa el mateix comentari. La persona que em porta el compte al banc, en demanar-li dòlars per al viatge, em diu que ella acabava d'arribar de Nova York un dia abans. No acaben aquí les coincidències: ara conec que dos il·lustres matarranyencs –amics i companys d'ASCUMA– amb les seues famílies o amics, han gaudit o gaudiran també d'uns dies del mes de juliol a la ciutat dels gratacels. Si no fos que crec massa amb les coincidències que normalment succeeixen, o amb la capacitat de cercar-les, sense adonar-nos, quan donem a conèixer algun fet o circumstància que ens inte-

ressa, hauria de creure o admetre l'existència de fets o fenòmens paranormals. No, no crec en ells. Ha estat la pura casualitat.

Amb una setmana, es pot conèixer Nova York –entengueu-me, vull dir Manhattan només– i gaudir-ne de tots els barris: Districte Financer, China Town, Soho, Greenwich, Chelsea, districtes de l'est i de l'oest, Central Park, Harlem, etc. Per als desplaçaments llargs, el metro és el més adient, tot i que els barris s'han de trepitjar amb bon calçat i una ampolla d'aigua a la motxilla. Superats els barris del sud, potser la torticolí sigui la malanança sobrevinguda, atesa la posició del coll en mirar els gratacels. Sempre se'n troba un altre de més gran.

I què podem dir dels museus?: necessària una visita als més importats com el MoMa, el Guggenheim, el Metropolitan i d'altres, segons

preferències. Pels carrers i avingudes molta gent amb pressa, però amable. A cada edifici gairebé un SPA o un gimnàs i al carrer molta gent espectacularment grassa. Entre les dotze i la una, tothom menja pel carrer, i a l'hora de sopar, tots els restaurants són plens i més cars.

Coneixem tan bé Nova York, mitjançant les pel·lícules, que no calen massa comentaris descriptius de la ciutat, tot i que paga la pena de debò una visita de comprovació. No hi ha graffitis a Nova York, el que em fa suposar que la policia ho controla prou bé. Amb referència a aquesta cal dir que, a més de conèixer el castellà, una bona part dels agents, és tan amable com no s'espera. Ara bé, tothom els fa cas.

Vàrem tenir la sort, reduint sensiblement el límit de la targeta de crèdit, d'escoltar al gran baixista Ron Carter i al seu nonet de corda i percussió, al Blue Note. Les propines del 10-14 per cent, un inconvenient, però que fan que el servei sigui obligatòriament amable a qualsevol bar, restaurant o botiguetta.

Suposo que ens trobàvem força bé a l'illa situada entre el Hudson River i el East River, tant de bo que fos això i no per altres motius, perquè ens vàrem presentar a l'aeroport un dia més tard del previst. No us explicaré la tensió i la despesa en trobar un nou vol, via Dublín, on ens requisaren una ampolla d'un bon whisky de malta.

Vaig fer unes quantes fotografies amb la meua màquina que no es caracteritza per la seua qualitat. He decidit de penjar-ne algunes al bloc, més singulars que típiques i amb petits comentaris necessaris, o així m'ho sembla.

Vull ser políglota

Estic asseguda en un banc en mig d'una gran ciutat. Passen centenars de persones, escolto una gran diversitat de llengües. I allí estic, volent abarcar-ho tot, trobant el goig al reconèixer un accent o potser una pronunciació.

Quina satisfacció conèixer i comprendre els diferents sons i els gestos que els acompanyen. Les expressions facials que van canviant d'un hemisferi a l'altre, la contenció dels nòrdics davant la dispersió dels llatins.

S'escolten les llengües i es veuen més dolces unes, i més greus les altres. Serioses, exaltades o relaxades, formen part d'un bagatge històric, d'una herència que es transmet en les ondes del temps. Els llenguatges es moldejen i igual que qualsevol energia es transformen per a seguir vius.

Avui, en busca d'un esperanto global, es condemna a l'ostracisme a algunes llengües, s'inverteix un esforç inaudit en arremetre contra l'expressió que ens distingeix d'altres ésser vius i que, donada pels nostres ancestres, a vegades pareix oblidada.

Es preten, en ocasions, imposar un idioma, enderrocant a un altre, i això es vol fer dretar a l'esquerra, caminar contra natura, despullar d'un tros fonamental al desenvolupament d'un poble.

D'altres vegades es persegueix la diferent por, s'acallan les veus que no s'entenen, es cobreixen amb el vel temerós que estén la ignorància.

Teresa Serrano

Projecte
Moncada

X edició

projecte d'animació cultural

Jesús Moncada

curs 2009- 2010

GOBIERNO
DE ARAGON

Departamento de Educación,
Cultura y Deporte